

EDT 1- en 3-daagse dagbehandelingen

In dit artikel worden cliënten geïnterviewd uit een groep die de 3-daagse dagbehandeling Ervaringsgerichte Dynamische Therapie volgt. De interviewers zijn behandelaren van een andere groep, zodat de cliënten vrij kunnen spreken.

Door **Jentine ten Broeke**, **Marit Kool** en **Hilde Nijman** (interview) en **Coen van 't Hof** en **Esther Meerman** (inleiding) namens het gehele behandelteam EDT

Cliënten die na intake geïndiceerd zijn voor een van de behandelprogramma's van de Ervaringsgerichte Dynamische Therapie (EDT) herkennen zich vaak in de volgende tekst die wij op onze 'fact-sheets' hebben staan:

EDT is geschikt wanneer u problemen ervaart bij het uiten van uw gevoelens en emoties. Zo kunt u bang zijn om verdriet te tonen, waardoor u bijvoorbeeld juist boos reageert als u geraakt wordt. De verdrongen gevoelens kunnen zowel pijnlijke gevoelens zijn zoals verdriet of boosheid, maar ook verlangens naar hechte relaties of een positief zelfbeeld. Door deze gevoelens en verlangens te onderdrukken kunt u last hebben van klachten als angst en depressiviteit. Andere problemen die een rol kunnen spelen zijn een negatief zelfbeeld, moeite om voor uzelf op te komen, perfectionisme of vastlopen in relaties, studie of werk. U heeft helaas vaak al op zeer jonge leeftijd geleerd dat bepaalde gevoelens er 'niet mogen zijn', waardoor het op latere leeftijd moeilijk kan zijn om u bewust te zijn van uw gevoelens, deze te ervaren en te uiten.

Behandelvisie

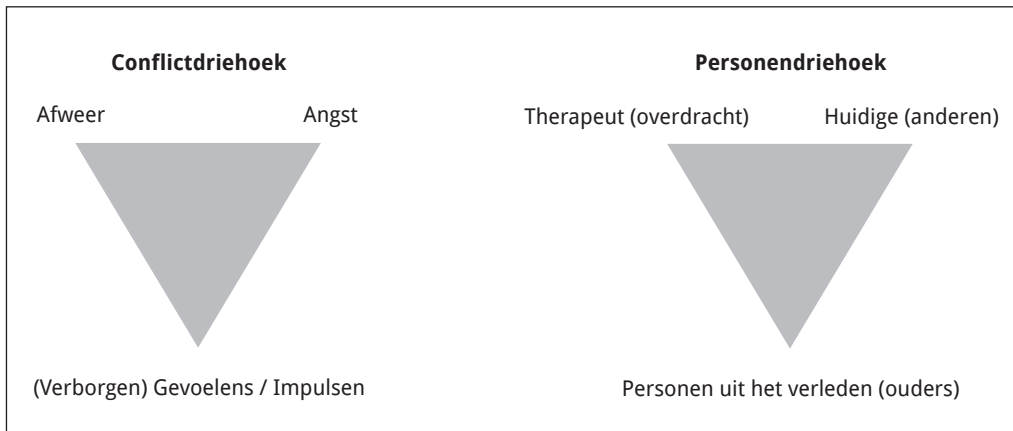
In de dagbehandelingen van de EDT werken we vanuit een psychodynamisch, systemisch en groepsdynamisch referentiekader. De psychotherapie die hier wordt aangeboden is

gebaseerd op de Intensive Short-Term Dynamic Psychotherapy, sinds de vroege jaren '60 ontwikkeld door Habib Davanloo (1980). Hij ontdekte dat de pogingen van de therapeut om de ware gevoelens van de cliënt te leren kennen, een gemengd gevoel bij de cliënt oproepen, bestaande uit diepe waardering voor de niet-aflatende inspanningen van de therapeut om de cliënt diepgaand te leren kennen, gecombineerd met even diepe

irritatie richting de therapeut die de cliënt uitdaagt afstand te doen van lang bestaande vluchtmechanismen en ongezonde copingstrategieën.

Bovenstaand fenomeen wordt overigens mooi beschreven door de cliënten in de opening van het interview.

In onze therapieën wordt gewerkt met de 'conflictdriehoek' van Malan (1995) en de 'personendriehoek' (Menninger, 1958).

Aan de onderkant van de conflictdriehoek bevinden zich de ware, onbewuste, impulsbeladen gevoelens van de cliënt. Wanneer die emoties stijgen en dreigen door te breken in het bewuste, veroorzaken ze angst. De cliënt beheerst deze angst door verdedingsmechanismen (afweer) in te zetten, die de angst verminderen door emoties terug in het onbewuste te duwen. De onbewuste emoties op de bodem van Malans conflictdriehoek zijn afkomstig uit het verleden van de cliënt, de personendriehoek legt uit dat oude emoties die het verleden heeft voortgebracht, in lopende relaties worden geactiveerd alsook in de relatie met de therapeut.

en het stapsgewijs contact krijgen met de afgeweerde gevoelens, staat centraal in onze behandelingen. Dit proces verloopt via het leren herkennen van de afweer en deze afweer stap voor stap loslaten. Het is zoeken naar de balans tussen de zorg voor eigen behoeften en gevoelens, en het behoud van het contact met de ander. In onze behandelingen zoeken wij als behandelaars naar een evenwicht tussen steun bieden en confronteren. We denken dat het belangrijk is dat een cliënt zich voldoende veilig voelt om zaken te bespreken. Tegelijkertijd is het belangrijk dat een cliënt zich soms oncomfortabel voelt; dat geeft de cliënt de mogelijkheid om gedrag in een ander perspectief te zien en te veranderen.

Het zichtbaar maken van dit interne conflict

Behandelaanbod

Bij de EDT-dagbehandeling werken we met drie teams: twee 3-daagse behandelprogramma's en een 1-daags behandelprogramma. In dit artikel richten we ons op uitleg over het 3-daagse programma, aangezien het interview ook bij een van de 3-daagse groepen is gehouden.

Cliënten die deelnemen aan de 3-daagse hebben doorgaans weinig tot geen werk en hebben vaak ernstige problemen op meerdere levensgebieden, zoals werk/opleiding, relaties, familie en vrienden. Vaak lukt het hun niet meer goed om te schipperen tussen de eisen die de buitenwereld aan hen stelt en het belang van hun eigen wensen en verlangens. Hoewel er een verlangen tot verandering is, lijkt het voor hen vaak onmogelijk dat zij in staat zullen zijn om te leren opkomen voor zichzelf en hun binnenwereld.

Het behandelteam bestaat uit een psychotherapeut (regiebehandelaar), psychiater, aijs, gios, psychomoteur therapeut, twee sociotherapeuten, een systeemtherapeut en een master-stagiair psychologie.

De behandeling bij het 3-daagse programma bestaat uit drie fasen: de voorbereidende fase (startgroep), de intensieve fase (3-daagse) en de nabehandeling (buitengroep).

In de startgroep, een ochtend per week, maken de cliënten kennis met elkaar en de theorie. Zij werken aan de voorwaarden voor therapie, zoals het hebben van (vrijwilligers) werk of het volgen van een opleiding. Tevens kunnen zij wennen aan de therapie die wij geven in de intensieve fase. Wij hanteren

open groepen, zodat er een regelmatige doorstroom van cliënten is. De instroom is afhankelijk van de ruimte in de intensieve fase.

De 3-daagse dagbehandeling is een intensieve groepstherapie, drie dagen per week gedurende zes tot negen maanden. Per team nemen er achttien cliënten deel en therapieonderdelen worden wisselend in de grote groep van achttien cliënten gegeven en in de kleinere subgroepen van negen cliënten. Bij aanvang van de therapie wordt het kernprobleem van de cliënt in kaart gebracht en wordt er een focus voor de behandeling geformuleerd. Deze focus loopt als een rode draad door de behandeling. Het behandelprogramma bestaat uit diverse onderdelen, zoals psychotherapie, psychomotorische therapie en sociotherapie, de meer praktische 'hier-en-nu' onderdelen waarin nadrukkelijk de verbinding tussen de therapie en de 'buitenwereld' wordt gelegd. Een zeer waardevol onderdeel vinden wij de 'huisinteractie'. In dit overleg tussen het team en de cliënten spreken wij wekelijks op een gelijkwaardige manier over hoe de samenwerking verloopt. We maken geen afspraken, het samen stilstaan bij het proces staat centraal.

De buitengroep komt eens per twee weken bij elkaar en is gericht op het bestendigen van de vooruitgang en het uitbreiden van de vaardigheden die de cliënten tot dan toe hebben opgedaan.

Het interview is gedaan in de stijl van de eerder genoemde huisinteractie. Met andere woorden: een gelijkwaardig gesprek over de behandeling, de samenwerking en welke goede en minder goede kanten daaraan

vast zitten. Om de cliënten vrijuit te kunnen laten spreken is het interview afgenomen door behandelaren van team 2 bij een van de subgroepen van team 1. De tekst is ingekort en geredigeerd ten behoeve van de leesbaarheid.

Het interview

We zijn erg benieuwd wat jullie van de behandeling vinden en hoe jullie die ervaren.

Bregje: 'De opmerkingen zijn vaak heel direct, en komen dan ook hard aan. Ik merk dat ik dat als een groot verschil zie met andere groepstherapieën die ik ooit heb gehad. Daar was het veel zachter en...'

Wat vind je daar dan van?

Bregje: 'Ik vind dat moeilijk en soms ook heel vervelend, maar het geeft wel meer inzicht, vind ik. Ik heb wel het gevoel dat je daardoor sneller bij het probleem komt.'

Stijn: 'Omdat je alles in de groep doet, ben je ook verplicht om het niet via-via op te lossen, maar altijd de persoon aan te spreken om wie het gaat.'

Carolien: 'Je kan niet vluchten. Je wordt geconfronteerd met jezelf en de dingen die niet goed voor je zijn.'

Bobbie: 'Ik merk inderdaad het verschil tussen een behandeling bij een reguliere psycholoog en hier. Hier is het keihard allemaal erbovenop, drie dagen lang.'

David: 'Bij een reguliere psycholoog is het maar een uur er even hard op ingaan en dan "ik zie je volgende week weer". Hier word je echt opgevangen. Daardoor is het hier veiliger om er hard op in te gaan.'

Wat merk je dan dat er verandert?

David: 'Als ik nu kijk naar de afgelopen vijf jaar en hoe ik was voordat ik deze therapie begon: geen contact, afgesloten, mensen niet aankijken. En nu, na acht maanden therapie, kijk ik mensen aan en ik maak contact. Ik vind het best snel gegaan.'

Wat heeft gewerkt denk je, om deze verandering teweeg te brengen?

David: 'Dat ik hier een veilig gevoel, een soort familiegevoel, heb gekregen. Hierdoor ben ik mij aan mensen gaan hechten en heb ik geleerd dat het niet erg is om mij kwetsbaar op te stellen. Het was niet meteen duidelijk hoor, dat het hier als een familie voelt, absoluut niet, dat is heel geleidelijk gegaan, want eerst vond ik iedereen eng. Maar nu... nu wil ik pas op het allerlaatste moment naar huis toe.'

Bregje: 'Ik zit hier nu twee maanden en ik vind alles nog heel eng. In het begin dacht ik dat ik alles wel goed voor elkaar had en zat ik vooral erg in mijn hoofd. Hier wordt er vooral gericht op je gevoel. Dat doe ik buiten de therapie nu ook. Dus als ik thuis op de bank zit en mijn gedachten gaan alle kanten op, dan zie ik dat nu als afweer en dan denk ik: ik moet nu dus bij mijzelf voelen wat er zit. Ik weet nog niet precies wat er zit, maar ik weet wel dat ik die switch maak om dat te gaan observeren.'

Dat je stil staat bij: wat is afweer en waar zou het eigenlijk vandaan kunnen komen.

Bregje: 'Ja, en dat ik leer doordat de groep en de therapeuten mij daarop wijzen. Dus op het moment dat het gebeurt, dat iemand

dan zegt: nu doe je het.'

David: 'Ik heb dat met drugsgebruik gehad. Op een gegeven moment kon ik niet meer tegen mezelf zeggen dat het recreatief gebruik was, maar wist ik dat ik fout zat.'

Stijn: 'De druk helpt mij vooral. Ik ben echt een uitsteller en wil dingen niet onder ogen komen, maar hier kun je nergens mee wegkomen. Daarom moet ik ook echt stappen gaan maken. Afweer herker ik steeds meer als afweer en ik weet dat het mij niet gaat helpen.'

Ernst: 'Het blijft bij mij op en neer gaan. Op dit moment zit ik weer over van alles te twijfelen. Maar voor mij is het vooral dat ik probeer mij samen met de groep te voelen. Dit lukt bij momenten en soms ook niet.'

En begrijp je ook waarom het niet lukt?

Ernst: 'Dan is het vooral een strenge stem in mijzelf waarmee ik mijzelf ga lopen afkraken of veroordelen. Ik denk, bijvoorbeeld, aan onze decembermaand die voor veel mensen van ons en ook voor mij een heel fijne periode is geweest. Het was heel anders dan ik gewend ben. Nu was het fijn. Kort daarna heb ik een terugval gehad...'

Was het bijna... te fijn?

Ernst: 'Ja, het fijne gevoel van de groep en tegelijkertijd is dat eng omdat het daarbuiten niet zo is...'

Ida: 'Voor mij heeft de therapie ook erg geholpen. Ik heb veel veranderingen aangebracht: relaties verbroken, met mijn vriend, een van mijn beste vriendinnen en met mijn ouders. Dat had ik nooit gekund als ik maar een keer in de week therapie had of hier niet het fijne gevoel kon ervaren. Dat had ik nodig

om ruimte te creëren in de buitenwereld.'

Bobbie: 'Ik had op een gegeven moment dat ik in het weekend de stemmen van de therapeuten kon horen bij alles wat ik deed. Bij elke keuze die ik maakte, dacht ik: okay, wat zouden ze bij het EDT zeggen? Ja, dat helpt heel erg.'

Ida: 'Voor mij was het echt een opgave om therapie mee te nemen naar hierbuiten, dat heb ik moeten leren.'

Dat je in de vier dagen dat je hier niet bent, het ook meeneemt?

Ida: 'Ja, inderdaad en niet alleen dat je meeneemt van "dit is afweer", maar ook dat je denkt van "oké, ik heb weer wat te bespreken" en dat je een beetje vast blijft zitten aan de therapie, dat niet alles los staat van elkaar. Ik ben hier nu een jaar en vier maanden, dat is sowieso veel langer dan voor dit programma staat, maar nu ga ik ook afbouwen voordat ik echt afscheid neem. Dus steeds minder hier komen en dat vind ik wel erg bijzonder. Dat ze hier kijken van: "wat heb jij nodig" en "hoe gaan we dat bij jou doen", dat heb ik eerder nog niet zo ervaren.'

David: 'Vorige week was er ook iemand die afscheid nam. Voor hem is het hele rooster ook meerdere keren omgegooid, zodat hij alle onderdelen goed kon afsluiten.'

Ernst: 'Er is wel een rooster, een structuur, maar er kan direct van worden afgeweken als de stemming in de groep anders is of als er iets met iemand is.'

Maar hoe vind je dat dan, is het ook niet heel irritant? Wij horen weleens: 'Er is een standaardrooster, maar we hebben nog niet zo vaak meegemaakt dat het zo loopt'.

Ernst: 'Ja dat vind ik soms wel moeilijk.'

Bobbie: 'Het is wel fijn als het op tijd wordt aangegeven.'

Carolien: 'De verhuizing [van de EDT naar een ander pand - red.] heeft er ook wel ingehakt. We zouden er twee weken last van hebben, zeiden ze, maar voordat we weer echt therapie hadden en voordat ik zelf ook weer echt in therapie was, dat duurde wel een tijdje.'

Bregje: 'Ik ging me toen afzetten tegen de therapie omdat er zoveel verandering was. Door mijzelf terug te trekken en alles weer veilig voor mijzelf proberen te maken, wat schijn is natuurlijk, maar toch...'

Wat vinden jullie van het aantal dagen per week?

Martijn: 'Ik dacht van tevoren, drie dagen therapie? Dus gewoon één keer drie dagen?'
...door elkaar lachen en praten...

Martijn: 'Ik zocht een intensieve therapie, die kreeg ik ook, maar zo intensief, daar schrok ik ook weer van, zo van: jeetje, dit is wel heel extreem.'

Bobbie: 'Ik ben daar ook van geschrokken, het heeft mij er bijna van weerhouden om dit te gaan doen. Het is heel veel en ik moet nog zo veel doen, ik moet nog naar school en dit en dat. Mensen in mijn omgeving zeiden: het is een cadeautje voor jezelf om nu die tijd te nemen, en dat heb ik toen ook gedaan, daar ben ik heel blij mee.'

David: 'Therapie heb ik lang vermeden, dat heb ik twee jaar lang volgehouden. Ik vond groepen...'

Dat klopt ook wel met hoe je jouw begin hier beschrijft toch?

David: 'Dat ik het eng vind om met personen

contact te leggen? Ik vond één persoon al moeilijk, dus een hele groep...'

Bregje: 'Nou, ik vond het wel prettig hoor, dat het drie dagen is en dat er superveel aandacht voor mij wordt vrijgemaakt. Ik was er ook echt aan toe. In de startgroep had ik nog zo'n houding van, 'ja, nu is het maar een keer in de week'. En toen ik eenmaal een datum doorkreeg dat ik ging starten dacht ik: 'oeh, ik kan het niet meer ontkennen.'

Stijn: 'Ik vond het ook lastig en ik heb ook erg getwijfeld of ik het wel moest doen. Ook omdat ik het moeilijk vond om het te vertellen op werk, een soort schaamte ofzo. Met één dag was dat nog wel te doen, dat kan er nog een beetje tussendoor, dat hoeft niemand te weten. Nu kon ik er echt niet onderuit, uiteindelijk heb ik het toch wel gedaan, maar die twijfel was wel erg groot.'

David: 'Ja, heftig om te zeggen: drie volle dagen.'

Ida: 'En je moet er ook best veel voor opgeven. Ik wilde daarnaast nog de selecties voor geneeskunde doen, dat moest toen maandenlang uit mijn hoofd gepraat worden en op het laatste moment heb ik mij uitgeschreven. Ik wilde niet dat het invloed had op mijn dagelijkse leven en dat er een gat in mijn cv zit.'

David: 'Ik zat net zoals Bregje de hele dag thuis en deed wat freelance werk vanuit huis, ik had niet zo veel om op te geven.'

Bobbie: 'Ik vind drie dagen ook intensief en heftig, dus ik vind het ook fijn om vier dagen de tijd te hebben om juist met vrienden, werk, en dat soort dingen bezig te zijn.'

Ernst: 'Bij mij was het zo dat ik het op donderdag ging uitzitten tot maandag. Woensdag ging ik mij hier onthechten en op maandag moest ik mij weer gaan hechten.'

David: 'Ik vind het ook vervelend om mij de

hele tijd te hechten, onthechten, hechten en onthechten.'

En 5 dagen therapie?

David: 'Hmm...'

Bobbie: 'Nee'

...door elkaar heen praten...

David: 'Vier dagen dan, vier dagen therapie.'

...door elkaar heen praten en lachen...

Groep: 'Nee, drie dagen is voldoende.'

Jullie vertellen veel over het (samen) werken in deeltijd, maar we hebben natuurlijk ook een methodiek. Het EDT-deel van de behandeling, hoe bevalt de methodiek?

Bobbie: 'Nou, ik vind de conflictdriehoek heel duidelijk. Je brengt strak en duidelijk in kaart hoe het allemaal werkt bij je. Dat is fijn: een snelle, simpele route om bij je gevoel te komen.'

Bregje: 'Die driehoek maakt het erg inzichtelijk.'

Ida: 'Ja, vooral ook omdat het simpel is. Voor ik hier kwam, bedacht ik allemaal theorieën en zat ik erg in mijn hoofd en ging ik van alles bedenken en allemaal dingen erbij betrekken en probeerde ik verbanden te leggen. Dan is zo'n driehoek wel fijn.'

David: 'Het is ook superfijn, want je kunt het ook makkelijker aan de buitenwereld uitlegen. Als mensen mij nu vragen wat ik doe op therapie, kan ik het gewoon uitleggen. Het is heel simpel, je hebt een driehoek, je hebt gevoel, angst en afweer. En je kan aan de persoon tegen wie je praat uitleggen: jij hebt exact dezelfde dingen.'

Bobbie: 'Ja, want dat maakt het ook makkelijker om aan je vrienden te vertellen.

Iedereen heeft een driehoek. Iedereen heeft afweer en angst.'

Wat denken jullie van de verschillende onderdelen die in het programma zitten?

Ernst: 'Ja, dat vind ik wel goed aan dit programma, dat er zo veel verschillende blokken zijn... meer PMT is altijd welkom.'

Carolien: 'Dat lichaam, daarmee bezig zijn na het praten, is zo belangrijk, het is zo bevrijdend.'

Martijn: 'PMT kan vaak zo'n omslagpunt zijn. Fysiek aan de slag gaan, bewegen, dingen doen, dat is dan een verademing.'

Bregje: 'Ik merk dat ik best bewegelijk ben. Dan vind ik het fijn om anderhalf uur te bewegen. Dus ik zou het fijner vinden om dat meer te kunnen doen.'

Stijn: 'Je kan ook heel praktisch aan de slag in de werkbespreking [Sociotherapie - red.]'

Bregje: 'Ja dat vind ik wel fijn aan deze therapie, dat je eraan moet werken. Ik vond alles supereng en heb tweeënhalp jaar thuis gezeten en niks gedaan. Nu heb ik dus drie dagen therapie en sowieso twee van de vier dagen ben ik aan het werk.'

Martijn: 'Systeemgesprekken, die vind ik heel belangrijk. Want ik werd ook nog geconfronteerd met mijn vader en mijn zus in de systeemgesprekken. En die gesprekken vond ik heel fijn, omdat ik toen iets kon zeggen tegen mijn vader over wat er tussen ons speelde.'

Wat ook uniek is voor een dagbehandeling is dat je een socio-milieu hebt. Zoals de woon-kamer, dingen met elkaar doen: festiviteiten, kerst, de BBQ, noem maar op. Hoe ervaren jullie dit milieu met sociotherapeuten?

Ernst: 'Nou ik denk dat dat goed is, dat je alle onderdelen met elkaar verbindt. Op het

moment dat je 's morgens binnenkomt, begint de therapie eigenlijk al.'

Bregje: 'Het maakt het ook echter. Dat er gezongen wordt als er iemand jarig is. Dat er feestdagen worden gevierd, dat soort dingen. Dat je niet helemaal uit de werkelijkheid wordt gehaald, maar dat de therapie aan de buitenwereld wordt verbonden.'

Carolien: 'Dit is ook het echte leven.'

Ida: 'Je leert er veel van. Problemen krijgen en oplossen als je samen boodschappen doet, met elkaar luncht en dat je ziet aan iemand hoe het gaat met eten en zo. Ja, eigenlijk heb je allemaal van die aspecten aan hoe iemand in de woonkamer rondloopt, dus dat is ook fijn.'

David: 'Het gevoel van een familie, samen-zijn. Dat ik hier leer hoe het is om een familie te hebben en dat ik er nu zelf naar verlang om dingen samen te doen en verjaardagen te vieren, dat is hier ontstaan. Met kerst ging ik pas denken, oh ja, dit is wat een familie behoort te zijn, hier verlang ik naar en hier ga ik naar streven.'

Bregje: 'Veel mensen hebben natuurlijk moeite met hun gezinssituatie, hoe het vroeger is gegaan en hier leer je hoe het op een heel andere manier kan. Dus het is ook een soort heropvoeding eigenlijk.'

Ida: 'Ja eigenlijk wel.'

Martijn: 'Ik ervaar het socio-milieu meer als PMT. Het is fijn om dingen samen te gaan doen. Je kunt eindeloos in je hoofd zitten en praten met elkaar en dan maar proberen te voelen. Maar als je echt dingen samen gaat doen, komen er heel andere gevoelens aan het licht, het is dan veel echter.'

Ida: 'Bijvoorbeeld, Ernst gaat soms gitaar spelen met Teun, dat soort dingen geeft soms verlichting aan de therapie op een bepaalde manier.'

Bregje: 'Maar dan kan je ook van iemand zijn talenten zien.'

David: 'Je gaat een beetje kleur bekennen.'

Bobbie: 'Bijvoorbeeld dat ik een keer spontaan aan het zingen was en dat Erika zei, jij moet op een koor gaan.'

Carolien: 'Je zit ook nu op een koor.'

Bobbie: 'En we hebben ook het huisbezoek.' *Groepsleden knikken instemmend.*

Carolien: 'Ja, er wordt echt interesse in je getoond.'

Ida: 'Maar dat dat ook weer in de therapie wordt meegenomen.'

Bregje: 'Dat de therapeut ziet hoe jij thuis leeft.'

Bobbie: 'En hoe je stiekem thuis in je afweer kan gaan zitten.'

...door elkaar heen praten...

David: 'De therapeuten houden je hier in de gaten, een sociotherapeut die even naast mij op de bank kwam zitten, zo van: we zien je wel, ik ga even hier bij je zitten.'

Bobbie: 'Wat ik ook fijn vind is dat therapeuten met de lunch gewoon naast je komen zitten, dat ze interesse in je hebben en mee willen doen aan het gesprek. Daar heb je ook weer die gelijkwaardigheid.'

David: 'Dat zijn denk ik juist vaak die momenten wanneer ik er slecht bij zit of een slechte week heb, dat ze dan juist met hun neus er bovenop gaan zitten.'

Bregje: 'Ja inderdaad.'

David: 'En dat is juist wel goed denk ik. Of dat we buiten de therapie ook gewoon even een gesprekje houden. Dan koel je ook weer even af ofzo.'

Persoonlijke noot

Evenals de behandeling die wij bieden, is dit artikel het resultaat van een goede samenwerking tussen behandelteam en cliënten. Inmiddels zijn de eerste (voorlopige) resultaten van een grootschalig onderzoek naar de effectiviteit van EDT bekend geworden.

We mogen voorzichtig hoopvol zijn met de positieve uitkomst die deze resultaten laten zien. Als behandelteam zijn we hier heel trots op. Maar niet minder trots zijn we op onze cliënten, die de enorme uitdaging aangaan om samen met ons positieve en structurele veranderingen in hun leven vorm te geven.

Literatuur

Davanloo, H. (1980). *Basic principles and techniques in short-term dynamic psychotherapy*. New York: Spectrum.

Malan, D. H. (1995). *Individual psychotherapy*. London: Butterworth Heinemann.

Menninger, K. (1958). *Theory of psychoanalytic technique*. New York: Basic Books.
